

12. ULUSLARARASI EYÜP SULTAN SEMPOZYUMU

T E B L İ Ğ L E R

Sempozyum Tarihi : 6 - 7 - 8 Kasım 2015

Eyüp Belediyesi Kültür Yayınları No: 81

Eyüp Belediyesi Kültür Yayınları Adına Sahibi : Remzi Aydın

Proje Sorumlusu : Ahmet Turan Koçer

Yayın Yönetmeni : Davut Akgül

Editör : Hüseyin Karaca

Yayına Hazırlık : Ümit Aksoy, Cemil Nazlı, Abdülbaki Başer

Tasarım ve İç Düzen : Nuhun Gemisi Reklam ve İletişim Hizmetleri

ISBN : 978-975-6087-13-8

Baskı : Mavi Ofset

Basım Yayın Tic. San. Ltd. Şti.

İkitelli O.S.B. Mahallesi Heskoop Sanayi Sitesi

Sinpaş İş Modern İş Merkezi Blok Kat:1

No: 22/23 Başakşehir / İSTANBUL

Tel: (0212) 549 25 28 (pbx) Fax: (0212) 549 26 84

www.mavioffset.com e-mail: mavioffset@mavioffset.com

İstanbul, 2016

EYÜP BELEDİYESİ

KÜLTÜR İŞLERİ MÜDÜRLÜĞÜ

444 30 00

www.eyup.bel.tr

12. Uluslararası Eyüp Sultan Sempozyumu, Siyer Vakfı işbirliğiyle düzenlenmiştir.

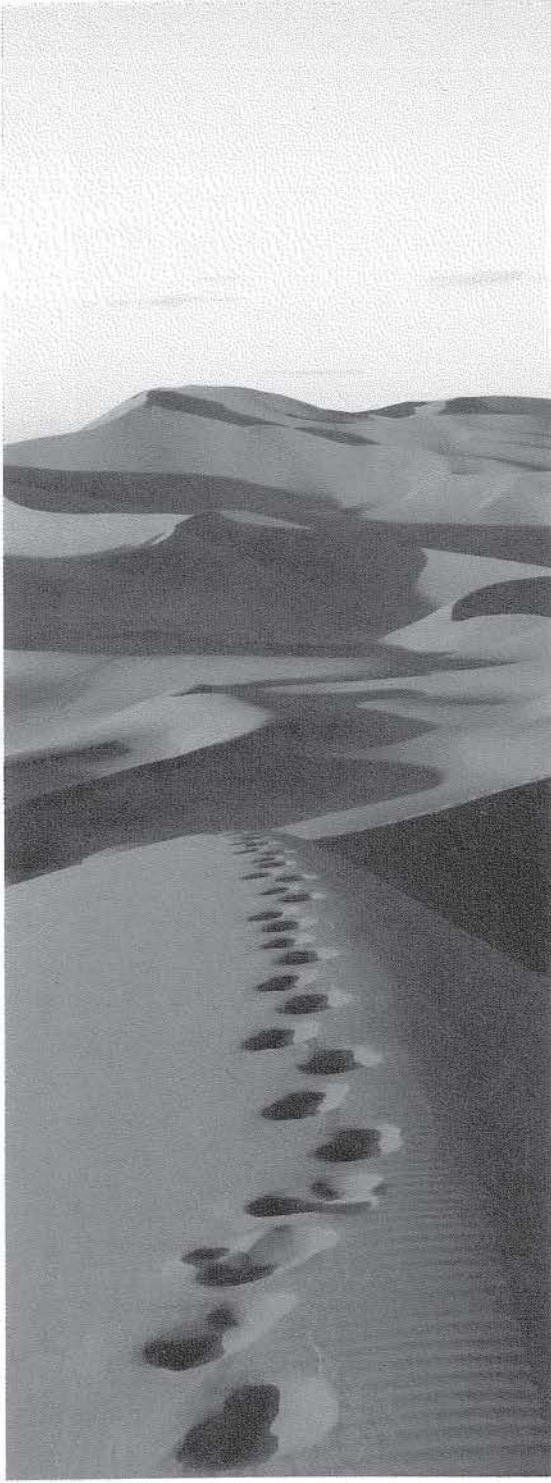
VI.Oturum: Halid b. Zeyd'in Türk-İslam Kùltüründeki Yeri

EYÜP SULTAN'IN TÜRK KÜLTÜRÜNDEKİ İZLERİNE DAİR

Prof. Dr. Mustafa Sabri Küçükaşçı

1964'te Konya'da doğdu. 1990 yılında Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. 1991 yılı Haziran ayında Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne araştırma görevlisi olarak tayin edildi. 1993 yılında yüksek lisansını tamamladı. 1999'da doktorasını tamamladıktan sonra 2002'de Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Ortaçağ Tarihi Anabilim Dalı'na Yardımcı Doçent olarak atandı. 2004 yılında Tarih Bölümü başkan yardımcılığı görevini üstlendi. Ortaçağ Tarihi Anabilim Dalı'nda 2007'de doçent 2013'te de profesör oldu. 2010-2013 yılları arasında Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Dekan Yardımcılığı görevini üstlendi. 2013-2015 yılları arasında Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı İstanbul Türbeler Müzesi Müdürlüğü'nde görev yaptı. İngilizce ve Arapça bilen Mustafa Küçükaşçı, İslâm tarihi ve kültürü, ortaçağda şehir özellikle de Haremeyn şehirleriyle İstanbul'un tarihi ve kültürü alanında çalışmalar yapmış, kitap ve makaleler yayımlamıştır. İslam Ansiklopedisi ve Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi ilim kurulu üyesi olup 2010'da her yıl verilen TÜRKİAD İslam'a Hizmet Ödülü'nü almıştır. Halen uzmanı olduğu Ortaçağ tarihi ve kültürünün yanında İstanbul tarihi ve kültürü, Topkapı Sarayı ve son iki asırdaki Konya aileleri hakkında çalışmalarını sürdürmekte ve aynı zamanda Kültür ve Turizm Bakanlığı'nda Topkapı Sarayı Müze Başkanlığı görevini yürütmektedir.

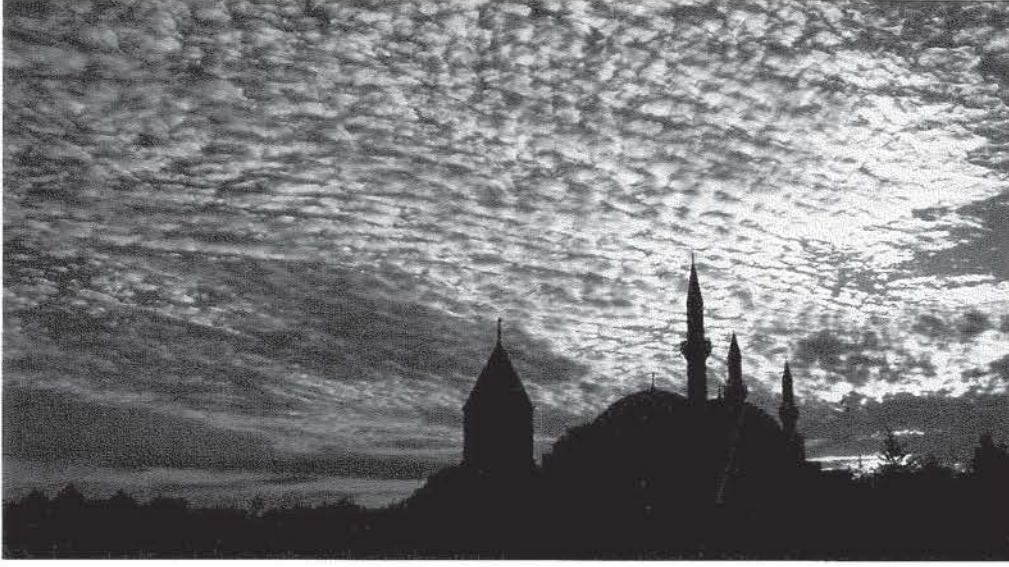
EYÜP SULTAN'IN TÜRK KÜLTÜRÜNDEKİ İZLERİNE DAİR

Prof. Dr. Mustafa Sabri Küçükbaşçı*

İslâm'ın kubbesi, iman ve hicret yurdu Medine'nin tevhid inancı etrafında müesseseleşerek temeddün kisvesine bürünmesinin, İslâm kültür ve medeniyetinin nüvesini oluşturarak membar hazariyet olmasının ilk elden canlı şahidi olan ve Türklerin Hz. Peygamber ile sünnetini tanımalarının en önemli vasıtalarının başında gelen Eyüp Sultan'ın Türk kültüründeki izlerinin bir kısmı bu yazının konusunu oluşturacaktır. Allah yolunda ve O'nun uğrunda cihada büyük önem veren, Bakara Suresi'ndeki "Kendi elinizle kendinizi tehlikeye atmayınız," ayetini Allah yolunda cihadı terk etmemek olarak anlayan, ihtiyarlık döneminde dahi her sene bir savaşta bulunmak cehdini göstererek her vesilede Hz. Peygamber'in hatırasını yaşatmaya çalışan Hâlid b. Zeyd'in katıldığı seferlerin sonuncusu Müslümanların ilk İstanbul kuşatması olmuştur. Ashâb-ı kiram arasında Bizans başkentini ilk defa kuşatan kimse olarak tarihe geçen ve bu kuşatmada şehit olan Ebû Eyyûb el-Ensârî, İstanbul'un fethine kadar İslâmiyet'in doğduğu mekânların en uzağındaki yerlerden birinde İslâm Peygamberi'nin hatırasını yaşatmayı sürdürmüş; bu bağlamda sadece şehrin fetihini hızlandıran bir âmil olmakla kalmamış, fetihten sonra da Osmanlı başkentinin tarihî ve içtimaî kimliğinin teşekkülünde aslî bir unsur olmuştur.

Sultan II. Mehmed'in öncülüğünde gerçekleşen fetihten sonra Akşemseddin tarafından ortaya çıkarılan Hâlid b. Zeyd'in kabrinin etrafında gelişen Eyüp semti, Osmanlı düşünce dünyasında Resûl-i Ekrem'in hatırasını taşıyan en önemli mekân olmuş; resmî tören ve ziyaretler sebebiyle de Âl-i Osmân'ın meşruiyet ve devamlılığının simgesi hâline gelmişti. Bunun tabii bir sonucu olarak Osmanlı ilim ve fikir hayatında Ebû Eyyûb

* Prof. Dr., Topkapı Sarayı
Müze Başkanı.

el-Ensârî'nin İstanbul kuşatmasına kadar olan hayatı, kuşatmada beraberinde kimlerin bulunduğu, şehit oluşu, defnedilişi, kabrinin fethi kadar durumu ve ortaya çıkarılışı, Eyüp Sultan olduktan sonra da İstanbul'daki izlerine dair bir kısmı menkıbe hüviyeti kazanan bir kısmı da Arap ve Bizans kaynaklarıyla imtizaç eden zengin bir literatür ortaya çıktı.

Türkçe kaynaklarda çuhacılık yaparak hayatını kazanan, dünyalığa önem vermeyen, mütevazı ve cömert bir kimse olan Hâlid b. Zeyd'in soyunun, bazı Arapça kaynaklarda da yer alan bilgilere dayandırılarak, Yemen'de hüküm süren Himyerî hükümdarlardan Tübbâ' Ebû Kerib Es'da'a kadar ulaştığı kayıtlıdır. Buna göre Ebû Eyyûb'un Hz. Peygamber'i misafir ettiği Medine'deki evinin ilk sahibi Yemen (Himyer) krallarının en meşhur şahsiyeti olan Es'ad el-Himyerî'dir. Kâbe'ye ilk örtü giydiren kimse olarak tanınan ve Resûl-i Ekrem'in niteliklerini bulduğu Zebûr'a inanan Ebû Kerib, bazı Hristiyan din adamlarından

peygamberlik halkasının son temsilcisinin çıkacağı ve hicret edeceği mekânları öğrenerek önce Mekke'ye oradan da Yesrib'e gelmiştir. Hz. Peygamber'den yaklaşık yedi asır önce yaşadığı tahmin edilen Tübbâ' Es'ad, Yesrib'te bir ev satın alarak oğullarından birisini buraya yerleştirmiş, âhir zaman peygamberine verilmek üzere mühürleyip küçük bir kutuya yerleştirdiği bir mektup bırakmış ve oğluna şu vasiyetle bulunmuştu: "Ömrün tamam olduğu zaman bu kutuyu oğluna teslim et. İslâm Peygamberi nübüvvet ve risâletle şerefleşip buraya hicret ettiği zaman kendisine verilmek üzere benim bu mektubumu nesilden nesle birbirinize teslim edersiniz."

Hicret'ten sonra Resûl-i Ekrem Es'ad el-Himyerî tarafından satın alınan bu eve misafir olmuş, Tübbâ' Ebû Kerib'in soyundan gelen ev sahibinden bir sandıkta saklanan mektubu getirmesini talep etmiş, mektubun varlığından haberdar olan ve Allah'ın Elçisi'ni evinde misafir etmenin heyecanı içinde bütün bildiklerini unutan Hâlid b. Zeyd, "Ey Allah'ın Elçisi, nasıl

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ وَحَمْدُهُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا لِهَذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَا إِذْ يَبْعَثُ رَبُّكَ الْقُرْآنَ نَكُنَّ مِنَ الْمُهْتَدِينَ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ وَحَمْدُهُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا لِهَذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَا إِذْ يَبْعَثُ رَبُّكَ الْقُرْآنَ نَكُنَّ مِنَ الْمُهْتَدِينَ

183. The view of the domes of Mohamed the Prophet, Abu Bakr and Omar at Nabī Mosque.

¹ İbn Kuteybe, *el-Ma'ârif* (Ser-
vet Ukkâşe), Kahire 1992,
s. 60. Mektubun tam met-
ni için bkz. İbn Hişâm,
*Kütübü'l-Ticân fî Mülûki
Himyer*, Kahire 1996; Sem-
hûdî, *Vefâü'l-vefâbi-ahbâridâ-
ri'l-Mustafâ* (nşr. Kasım es-Sâ-
merrâî), Beyrut 1422/2001,
s. 340-342, 354.

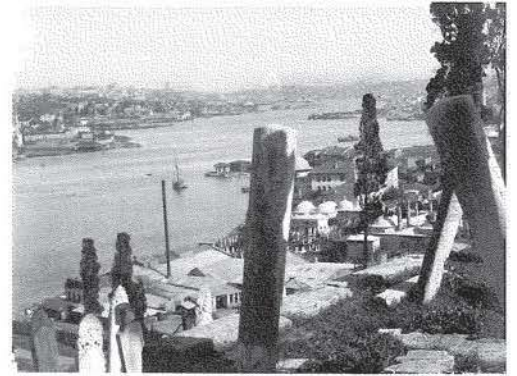
² Buhârî, "Menâkıbü'l-ensâr",
4; Müslim, "Fezâilü's-sahâbe",
172-180.

³ Hâkim en-Nisâbü'rî, *el-Müs-
tedrek ale's-Sahâihayn*, (nşr.
Mustafa Abdülkadir Atâ),
Beyrut 1422/2002, III,
523; Taberânî, *el-Mu'ce-
mü'l-Kebîr* (nşr. Hamdi Ab-
dülmecid es-Selefi), Bağdat
1398/1979, IV, 154-155;
İbn Sa'd, *et-Tabakatü'l-kübrâ*
(nşr. Ali Muhammed Ömer),
Kahire 1421/2001, II, 110;
İbn Hişâm, *es-Siretü'n-Ne-
beviyye* (nşr. Mustafa Sakka
ve dğr.), II, 340; Heysemî,
*Mecca'u'z-zevâid ve Men-
ba'u'l-fevâid*, Mısır 1352, IX,
396; Lâcifi, *Evsâf-ı İstanbul*
(haz. Nermin Suner (Pekin)),
İstanbul 1977, s. 64.

bir emanet?" demekten kendini alama-
mıştı. Hz. Peygamber'in "Büyük ceddin
Tûbba' Esad'ın kutu içindeki mektubu-
nu getir," buyurması üzerine hatırladığı
emaneti getirip asıl sahibine teslim etti.¹

İslâmî literatürde Resûlullah ile mu-
hacirleri yurtlarında barındırmak ve koru-
mak suretiyle onlara büyük yardımda bu-
lunan Medine'nin yerlisi Müslümanların
ismi olan ensârdan doğrudan veya dolaylı
olarak övgüyle bahseden ayet ve hadisler
vardır. Ensârın fedakârlık ve âlîcenaplığı-
nı her fırsatta dile getiren Allah'ın Elçisi,
onları ancak müminlerin muhabbet ede-
ceğini, sevenlerin mükâfatının Allah tara-
fından sevmek, nefret edenlerin cezası-
nın da Cenâb-ı Hakk'ın buğzuna uğramak
olduğunu belirtmiş, çeşitli vesilelerle de
dünyanın en değerli ve makbul insanları
olarak nitelendirdiği ensâr için Rabbine
niyazda bulunarak onların ve nesillerinin
bağışlamasını dilemiştir.² Ensârın ileri ge-
lenleri arasında mümtaz bir yere sahip olan

ve Hz. Peygamber ile ailesine refakat ve
mihmandarlığı misafirlerinin evinde kal-
dıkları altı veya yedi aylık süreyle mün-
hasır olmayan Ebû Eyyûb el-Ensârî, "Ey
Hâlid! Cenâb-ı Hak, seni dünyada ve ah-
rette muazzez, mükerrem ve muhterem
eylesin", "Yaşadığın sürece sana hiçbir kö-
tülük erişmesin", "hoşlanmadığın şeyler-
den Cenâb-ı Hakk seni uzak tutsun" gibi
bizzat Resûl-i Ekrem'in duasına da maz-
har olmuştur.³ Allah'ın Elçisi hane-i saa-
detlerine geçtikten sonra da bu ikram, iz-
zet, refâkat, ünsiyet, muhabbet ve bere-
ket artarak sürmüş adeta onun hayatının
bir parçası haline gelmiştir. Hane halkının
aile olarak misafirlerine göstermiş olduk-
ları hürmet, merbûtiyet ve muhabbetleri

de hayatlarının sonuna kadar sürmüş, bu
çerçevede türbenin yapılışından itibaren
Ebû Eyyûb el-Ensârî'ye saygı göstermek,
Hz. Peygamber'i sevip saymanın ve sün-
netine bağlı olmanın bir nişanesi sayılmış
ve bu düşüncenin tarihin hiçbir dönemin-
de kaybolmaması için çaba gösterilmiştir.
Bir süre Eyüp Sultan vakıflarına mütevel-
li olan Ünlü Şair Taşlıcalı Yahyâ bu husu-
su şöyle dile getirmektedir :

"Ta'âlallah ne âlîr avzadur kim gelse bir ednâ
Teveccüh eylese yüz vech ile maksûdu hâsıldır".⁴

Hâlid b. Zeyd'in rivayet ettiği hadisler başta olmak üzere Hz. Peygamber'in sünnetinin Eyüp Sultan Türbesi'nin civarında tanınıp öğrenilmesi şiar edinilmiş ve bu konuyla ilgili hususi eserler telif edilmiştir. Doğma büyüme Eyüplü olan Abdullah b. Mehmed Sâlih (ö. 1836) Eyüp Sultan Camii'ne baş imam olarak tayin olunca, Hz. Hâlid'i ziyarette gelenlerin onu hayatının sonlarına doğru Medine'den İstanbul'a getiren ruhtan uzaklaştıklarına bizzat şahit olmuştu. Bu menfi durumu ortadan kaldırmak isteyen Reîsül kurrâ Abdullah el-Eyyûbî ilk olarak Hâlid b. Zeyd'in

Eyüp Sultan Türbesi'ni ziyarette gittiğinde, kendisinden yaklaşık üç asır sonra Abdullah el-Eyyûbî'nin şikâyet ettiği benzer bir durumla karşılaşınca bu eserini kaleme almaya karar vermiş ve muhtemelen Osmanlı başkentinden ayrılmadan eserini tamamlamıştı. Nev'izâde Atâî'nin kaydettiği, Hz. Hâlid'in türbesinde ziyaretçilerin istifadesine sunulan Şâir Bakî'nin tercümesini yaptığı Eyüp Sultan'a ait günümüze her hangi bir nüshası ulaşmayan kırk hadis çalışmasını da bu anlayışın bir devamı olarak görmek mümkündür.⁵

Son Akabe toplantısından itibaren Hz. Peygamber'in sohbetinde bulunmaya başlayan ve Hicret'ten sonra İslâm

rivayet ettiği hadisleri derleyip Eyüp Sultan Camii'nde okutmayı düşündü. Bu maksatla hazırlıklara başlayınca daha önce bu konuda Mısırlı muhaddislerden Nûreddin Ali b. Ahmet el-Karâfî el-Ensârî'nin (ö. 1533), *Nefehâtü'l-abîri's-sârîbi-ehâdîsi Ebî Eyyûb el-Ensârî* başlıklı çalışmasının olduğunu gördü. Kanûnî Sultan Süleyman zamanında (1520-1566) İstanbul'a gelen Ali el-Karâfî,

Peygamberi'nin en yakınlarından birisi olan Hâlid b. Zeyd'in rivayet ettiği hadis sayısını İbn Hazm yüz elli beş olarak kayıt altına almıştır.⁶ Ali el-Karâfî çalışmasına başlarken hadis literatüründe geniş kapsamlı bir tarama yapmış ve İbn Hazm'ın yüz elli beş olarak verdiği/tespit ettiği hadis sayısını iki yüz ona çıkarmıştır. Abdullah el-Eyyûbî ilk iş olarak Ali el-Karâfî'nin eserini Türkçeye

⁴ Halil İbrahim Yakar, *Tağlıcalı Yahyâ Bey'in Eserlerinde İstanbul* (Yüksek Lisans Tezi 1996), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, s. 40.

⁵ Atâî, *Hadâîku'l-hakâik fi tekmilati's-şekâik* (haz. Abdülkadir Özcan), İstanbul 1989, s. 436-437.

⁶ İbn Hazm, *Esmâü's-sahâbe-ti'r-rüvâtu'mâ li-kullivâhidin mine'l-aded* (Cevâmin's-şireve-hansüresâ'ilenhâ [nşr. İ. Abbâs-N. Esed] içinde), Kahirets. s. 277.

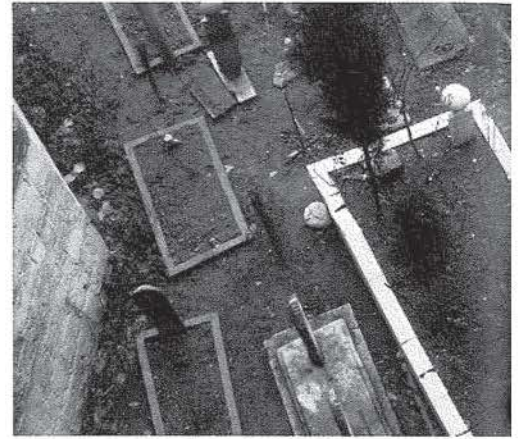
⁷ Abdullah el-Eyyûbî'nin hayatı ve faaliyetleri hakkında daha geniş bilgi için bkz. Mehmet Efendioğlu, "Abdullah Eyyûbî", 10-12 Mayıs 2002 VI. Eyüp Sultan Sempozyumu Tebliğler, İstanbul 2003, 319-323; Yonis İnanç, "Reisül kurra Abdullah Eyyûbî Hayatı ve Eserleri", Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, sy. 29, 2014/1, XVI, 107-128.

⁸ Halil İbrahim Yakar, s. 41.

tercüme etmiş, ardından da düzenli bir program dâhilinde Hâlid b. Zeyd'in rivayet ettiği hadisleri hem okutmuş hem de şerh etmiş ve bunları kayıt altına almıştı. Böylece Ebû Eyyûb el-Ensârî'den Rivayet Edilen Hadislerin Tercüme ve Şerhi unvanıyla İstanbul'daki çeşitli kütüphanelerde nüshaları mevcut olan, akıcı bir üslupla ve güzel Türkçeye kaleme alınmış geniş hacimli bir eser ortaya çıktı. Hadis derslerinde hayatı hakkında ayrıntılı bilgi verdiği Hz. Hâlid'i ziyaret ederken âdâp ve erkâna riayet edilmesi gerektiği konusu üzerinde önemle duran Abdullah el-Eyyûbî, *Risâle fi Hakkı Âdâbı Ziyârâtı Hazreti Hâlid Ebâ Eyyûb el-Ensârî* veya *Âdâbü'l-müsâfirîn* başlıklı, içerisinde ziyaret esnasında okunacak duaların da yer aldığı küçük bir risale kaleme almıştı. Eyüp Sultan'ı tanıdıkça insanların Resûl-i Ekrem'i ve sünnetini daha iyi tanıyıp anlayacakları inancıyla onun hayatını anlattığı *Risâle fi Hakkı Hazreti Ebû Eyyûb el-Ensârî* unvanlı eserini de telif etmiş; her iki çalışmasını da Eyüp Sultan Türbesi'ne bırakarak ziyaret edenlerin istifade etmelerini sağlamıştı.⁷ Abdullah el-Eyyûbî'den sonra Eyüp Sultan'ın rivayet ettiği hadislerin okutulması ve şerh edilmesi hususunda oluşan geleneğin devamına XX. yüzyılda H. Cemal Ögüt (ö. 1966) ile İsmail L. Çakan mühim katkılarda bulunmuşlardır.

Hâlid b. Zeyd'in Türkler arasında daha çok meşhur olan büyük oğluna nispetle aldığı "Ebû Eyyûb" künyesi, külliyein etrafında oluşan semte isim olarak verilmiştir. Türkçede aynı türden iki ünsüz yan yana gelmediğinden Arapça olan "Eyyûb" kelimesi "Eyüp" hâlini almış, onun İstanbul'un manevî sahibi ve mimarı olduğuna olan inanç, Türklerin Resûl-i Ekrem'i tanıyıp sevmelerinin en önemli vasıtalarının başında gelmesi, Osmanlı padişahların da "taklid-i seyf" denilen kılıç

kuşanma başta olmak üzere çeşitli etkinlikleri türbede gerçekleştirmeleri ve "sancak-ı şerif" denilen Hz. Peygamber'in Ukâb adlı sancağının burada muhafaza edilmesinden dolayı "sultan" kelimesiyle birlikte "Eyüp Sultan" şeklinde kullanımı yaygınlaşmıştır. Osmanlı sultanları "taklid-i seyf" ile "sancak-ı şerif" yoluyla kendilerini İslâm Peygamberi'nin gazâ geleneğine bağlıyor, böylece saltanat ve

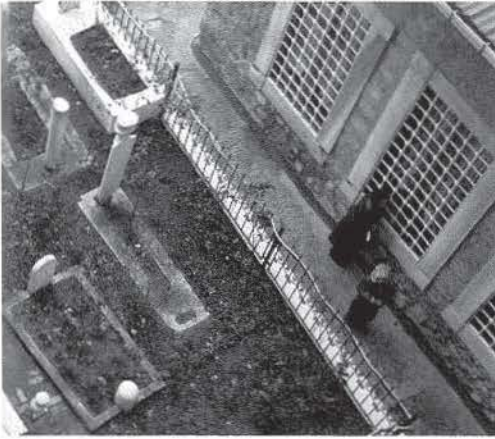

hilâfete hak kazandıklarına vurgu yapıyorlardı. Hz. Hâlid'in türbesine hizmet etmenin köklü ve esaslı anlamı Taşlıcalı Yahyâ tarafından şöyle dile getirilmiştir:

"*Cihân turdukça tursun Pâdişâh-ı Âl-i Osmânî
Ki ihyâ eylemişdür bu mekân-ı kân-ı ihsânî*".⁸

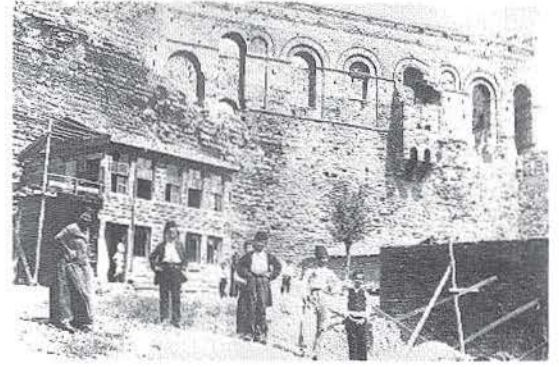
Böylece Eyyûb el-Ensârî'nin, Hazrec kabilesine mensup olması itibarıyla "el-Hazrecî", Benî Hazrec'in Neccâr kolundan olduğu için "en-Neccârî", Akabe Biati'na katıldığı için "el-Akabî", Medineli Müslümanlardan olduğu için "el-Ensârî", Medineli olduğu için "el-Medenî", Hz. Peygamber'i evinde misafir ettiği için "Mihmandâr-ı Nebî" ve katıldığı İstanbul kuşatmasında hayatını kaybettiği için aldığı

“gâzî” ve “şehîd” gibi unvanlarına “sultan” da eklenmiştir. Hz. Peygamber’den rivayet edilen, “bir yerde vefat eden sahâbîlerin elinde nurdan bir sancakla kabirlerinden kalkacakları ve orada vefat eden müminlere önder olacakları” hadîs-i şerîfine dayanarak Hâlid b. Zeyd, İstanbul ve çevresinde defnedilmiş müminlerin kıyamet gününde alemdârı olarak kabul edilmiştir.⁹ Resûl-i Ekrem dönemiyle sonrasında harplerde

toplandığı merkezde gelişen Ayvansaray adı da Eyüp Sultan’dan gelmektedir. J. H. Mordtmann “Ayvansaray” adının Eyüp Sultan’dan geldiği ve Haliç surlarında açılan bir gediğin kapı kabul edilerek Eyüp semtine giden yolun başında olan bu kapıya

XVII. yüzyılda Evliyâ Çelebi’nin de kaydettiği gibi¹¹ “Eyyûb Ensârî Kapısı” denildiğini ve bunun zaman içerisinde halk dilinde “Ayvansaray Kapısı” şekline dönüştüğünü ileri sürmüştür. Bu görüşü benimseyen P. Wittek’e göre bugünkü Eyüp semti yönünde geçit veren ve biri esasında bir gedik olan büyük ve küçük Ayvansaray kapılarının adları buranın yakınlarında şehit olan Ebû Eyyûb-i Ensârî’den gelmiş, zamanla da bütün semtin adı olmuştur. İçinde ve çevresinde yedi tane sahabe kabri ve makamı

⁹ bkz. Tirmizî, “Menâkıb”, 59; Evliyâ Çelebi, I, 32, 194, 253, 325.

¹⁰ “Ey Ebâ Eyyûb! Sen peygamberlik mülkünün sultanının sancağının alemdarı-sın. Selim İlhamî bu temiz türbene hep yüz sürmektedir, artık Allah hakkı için, gittiğim yolda bana yardımcı olup Resûlullah’ın şefaatî için bana himmet eyle...”

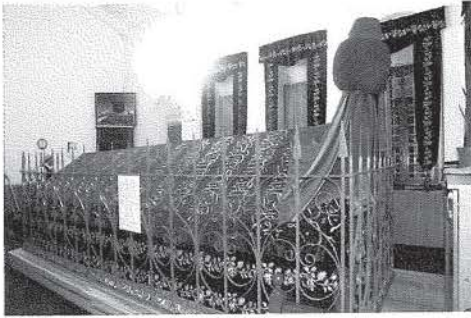
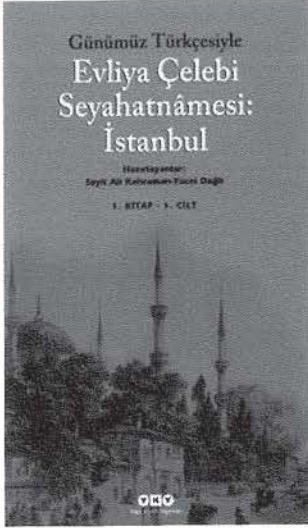
¹¹ Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi I. Kitap (haz. Y. Dağlı v.dğr.), İstanbul 1996-2003, I, 25, 33, 42, 153.

bayrak taşımayan Eyüp Sultan’ın vefatından sonra kazandığı “alemdâr” unvanı ile İstanbul’daki varlığının manasını Sultan III. Selim, Yesârizâde Mustafa İzzeddin Efendi’nin hattı ile kaleme alınan aşağıdaki dörtlüğünde şöyle dile getirmektedir:

“Alemdâr-ı kerîm-i şâh-ı iklim-i risâletsin
Muînîm ol benim dâim be-hakk-ı Hazret-i Bârî
Selîm İlhamî her dem yüz sürer bu ravza-i pâke
Şefaitle kerem kıl yâEbâ Eyyûb-i Ensârî.”¹⁰

Bu bağlamda üzerinde durulması gereken hususlardan birisi de tarihî yarımadanın kuzeybatı köşesinde Eyüp yolu üstünde yer alan Ayvansaray adının menşei konusudur ki bazı görüşlere göre sahâbe kabir ve makamlarının en yoğun olarak

bulunan Ayvansaray'ın Eyüp ile İstanbul'un bütünleşme noktalarının başında gelmesi bu hususu teyit etmektedir. Aynı şekilde Osmanlı tarih ve kültürüne dair eserleriyle tanınan J. Hammer'in (ö. 1856) zamanında Ayvansaray Kapısı'nın Eyüp Sultan'a yakınlığından dolayı "Ensâr Kapısı" olarak adlandırıldığını ileri sürmüş olması da bölgenin Hâlid b. Zeyd ile ilgisini göstermesi bakımından önemlidir.¹²

Ebû Eyyûb el-Ensârî beraberindeki bir grup arkadaşıyla şehre girerek Hz. Peygamber'in tavsiyesine uygun olarak Ayasofya'da iki rekât namaz kılmak için

Bizans İmparatoru'ndan izin almıştı. Evliyâ Çelebi bu hususu şöyle anlatmaktadır: "Hicretin elli ikinci senesinde serdâr olup bâsulh Ayasofya içre iki rek'at namaz kıldığı mahalle makâm-ı Eyyûb Sultân derler. Terlerdireğ'in kiblesindeki mihrâbdır. Hâlâ evkât-ı hamsede anda cemâ'atden hâlî değıldir. Ve

sulehâ-yı ümmetten kimesneler leyle-i mübârekelerde anda i'tikâfagirirler."¹³

Ayasofya'yı ziyaretten dönerken ihanele uğrayan Ebû Eyyûb ve arkadaşları pusuya düşürülmüş ve Bizanslılarla çatışmaya tutuşmuşlardı. Karşılaştıkları fiilî durum üzerine kendilerini sur dışına atmak isteyen Müslüman askerler Ayvansaray bölgesindeki kapı kapalı olduğu için dışarı çıkamamışlar, Ebû Eyyûb sur dibinde şehit olmuştu.¹⁴ Hz. Peygamber'den işittiği "Kostantîniyye surları dışında sâlih bir kişi defnedilecektir,"¹⁵ hadisinden hareketle surların dışında İslâm ordularının ulaşabileceği en uzak bir yerde defnedilmesini vasiyet eden Hâlid b. Zeyd'in bu isteği yerine getirilerek şehit olduğu yerden daha uzak bir yerde toprağa verilmişti.¹⁶

Fetihten sonra birlikte şehit olduğu avluda türbesi inşa edilen Ebû Şeybe el-Hudrî'nin Fatih Sultan Mehmet tarafından görevlendirilen ilk türbedarı Toklu İbrahim Dede adına bir mescit yapılmış ve burada etrafında haziresiyle birlikte başta Ebû Eyyûb el-Ensârî olmak üzere ilk kuşatmaya katılanların şehâdetlerinin hatırasını taşıyan büyük bir mahalle ortaya çıkmıştı.

Zengin bir tarihî geçmiş ve birikime sahip imparatorluk başkenti İstanbul'un üstlendiği bir takım fonksiyonları, fetihten sonra üzerine alarak şehir tarihinin önemli bir parçası hâline gelen Eyüp'ü Halil İnalcık, Türk şehirciliğinin orijinal ve tipik bir misali olarak tavsif eder. Zira fetihten sonra İstanbul, Bizans dönemindeki mevcut altyapı üzerinden gelişirken Eyüp, tamamen Osmanlı iskân politikasına bağlı olarak ortaya çıkarak gelişmiştir. Bizans döneminde zengin bitki örtüsü, serin ve tatlı suları, mesire yerleri, balık ve yabanî ördek avlanan adaları, Haliç'in iki yakasını birbirine bağlayan köprüsü, kilise ve manastırları ile şehir merkezinden uzakta, pek fazla gelişmemiş bir kenar semti olan Eyüp, Osmanlı döneminde büyük bir değişime uğrayarak İstanbul'un en önemli merkezlerinden birisi haline gelmiş, Galata ve Üsküdar ile birlikte "bilâd-ı selâse" içinde sayılmıştır. XVII. yüzyıla kadar İstanbul'a ait tasvirlerde Suriçi, Galata ve Üsküdar ile birlikte Eyüp'ün öne çıkmış olması bu hususu teyit etmektedir. Nitekim Matrakçı Nasuh (ö. 1564) meşhur İstanbul tasvirinde Suriçi'ni ayrıntılı bir şekilde ele alırken resmin iki köşesine birbirine simetrik olarak Eyüp ile Üsküdar'ı yerleştirmiştir.¹⁷

Eyüp'ün maddî ve manevî yapısının esası olan Eyüp Sultan Türbesi'nin merkezinde yer aldığı külliyeinin inşası aynı zamanda Osmanlı başkentine Müslüman-Türk kimliği kazandırma ameliyesinin

¹² Joseph Von Hammer, *İstanbul ve Boğaziçi I. Cilt* (trc. Senail Özkan), Ankara 2011, s. 63.

¹³ *Seyahatnâme*, I, 58.

¹⁴ Anonim *Tevârîh-i Âl-i Osman -F. Giese neşri-* (haz. Nihat Azamat), İstanbul 1992, s. 105-111; *Lâtiî, Evsâf-ı İstanbul* (haz. Nermin Suner (Pe-kin)), İstanbul 1977, s. 61-62.

¹⁵ İbn Sa'd, *et-Tabakatü'l-kebüra* (nşr. Ali Muhammed Ömer), Kahire 1421/2001, III, 450; İbn Abdürabbih, *el-İkdi'l-ferid* (nşr. Abdülmeccid et-Terhîmî), Beyrut 1407/1987, V, 116.

¹⁶ Haşib el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâdî*, Kahire 1349/1931, I, I, 154.

¹⁷ Yâsemîn Eccsoy, *Osmanlı Döneminde Anadolu Duvar Resimlerinde İstanbul Tasvirleri* (Yüksek Lisans Tezi, 2011), Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 54.

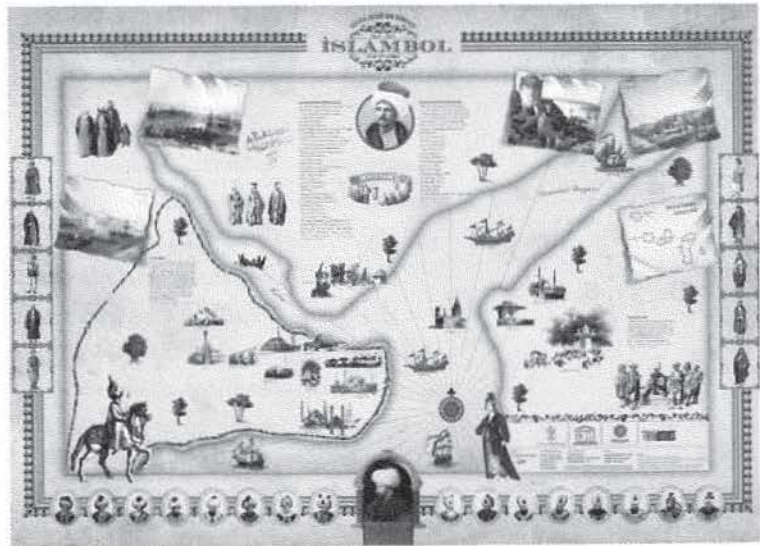
en önemli parçasıdır. Sultan Fatih tarafından türbe merkezde olmak üzere İstanbul'un ilk selâtin camii inşa ettirilmiş (1459), ardından eklenen medrese, aşhane (imaret), sebil ve hamamla Eyüp yerleşkesinin çekirdeğini meydana getiren ve şehrin en önemli ziyaret merkezlerinden birisi olan Eyüp Sultan Külliyesi ortaya çıkmış; çevresinde de kısa sürede bir büyük bir yerleşim kuşağı meydana gelmiştir.¹⁸ Tezkire yazarı ve şair Latîfi (ö. 1582), fetihten sonra şehrin imar faaliyetlerinin başlamasının Eyüp Sultan'ın kabrinin yerinin belirlenmesiyle birlikte olduğunu, "mahall-i merkadin mu'ayyen ve cây-ı meşhedini mübeyyin kıldı" demek suretiyle açıklamaktadır.¹⁹

Fetihden sonra süratle iskâna açılan Eyüp'ün eski yerleşim dokusunun yerini dinî ve sivil mimarî eserlerin en güzel örnekleriyle tarihi mezarlıklar almış, kabirleri gölgeleyen serviler Haliç'in yukarı bölgesine koyu yeşil bir fon sağlamış, Eyüp Sultan Külliyesi'nin kıyı ile bütünleşen ve deniz koduna yakın olan çevresinden geriye doğru uzaklaştıkça yükselen topografyası üzerindeki âbidevî eserler, türbeler ile hazîreler ahenkli, huzurlu ve yaşanabilir bir çevrenin ortaya çıkmasının öncüsü olmuştur. Eyüp kısa bir sürede sultanların, devlet ricalinin, ulema sınıfından kişilerin, sanat ve düşünce adamlarının yaşadıkları, mimarlık ve kültür tarihinde önemli eserler bıraktıkları zengin bir yerleşim merkezi haline gelmiştir. Fatih dönemi sonlarında Cami-i Kebir, Kasım

Çavuş, Uluca Baba, Abdülvedûd, Sofular, Otağcibaşı, Fethi Çelebi, Mehmed Bey adlarıyla ortaya çıkan sekiz mahalle Eyüp'ün kısa bir sürede yaşadığı büyük değişimin işaretidir. Eyüp'teki sosyal ve kültürel yaşantının zengin olmasında devlet ricaliyle hanedan mensuplarının yanında cemiye-tin her kesiminden insanın ziyaretin ötesinde Eyüp Sultan'ın manevî şahsiyetiyle bütünleşerek bağlanıp değer verdikleri kutsal beldede mukim olmayı tercih etmeleri başlıca âmil olmuştur ki Latîfi bu durumu şöyle dile getirmektedir: "Hattâ bu derkar ol taraf a'nî Kasaba-i Ebî Eyyûbber şeref ol Hazretin şöhet-i şerefi birle gâyetle meşhur ve müşerref olup Cenâb-ı Cenner'in bir kûşesi olmuştur. Bir mertebede makam-ı dilkeşteferrücgâh-ı ferah-bah olmuştur

¹⁸ bkz. Evliyâ Çelebi, I, 149, 155-156, 191-195; Yahya Kemal, *Aziz İstanbul*, İstanbul 1964, s. 53; P. A. Dethier, Boğaziçi ve İstanbul (trc. Ümit Öztürk), İstanbul 1993, s. 73-74. Fetihden sonra İstanbul'un ilk mimarî eserlerinin başında geldiği için tarihî ve kültürel öneme sahip olan Eyüp Sultan Camii'nin ilk hâlin-den günümüze her hangi bir iz kalmamıştır. Fethin ruhanîyetini topladığı için devletin de aşırı ihtimam gösterdiği Eyüp Sultan Camii çeşitli padişahlar tarafından onarımdan geçirilerek yeni bölümler eklenmiş, özellikle de 1766 yılındaki depremden sonra büyük ölçüde yenilenerek klasik Osmanlı mimarî üslûbuna yaklaşan eser XIX. yüzyılın başında bugünkü hâlini almıştır.

¹⁹ bkz. *Evsâf-ı İstanbul*, s. 62-63.

ki bî-iẖtiyar halkın ölüsü dirisine yüklenib anda giderler. Ve zecrî dûrla firar edenler, anda karâr ederler.”²⁰ Evliyâ Çelebi’nin zamanında surlarla Eyüp arasında her hangi bir boş alanın bulunmadığını kayıt altına almış olması, İstanbul içerisinde geniş panoramik manzara veren coğrafi konumuyla Osmanlı döneminde de önemli mesire alanlarından birisi olmayı sürdüren ve zaman içerisinde şehrin dışı doğru büyümesinin de etkisiyle sahil saraylarıyla ün yapan

²⁰. Evsâf-ı İstanbul, s. 65.

²¹. Evliyâ Çelebi, I, 193.

²². Evliyâ Çelebi, I, 194, 326, 334-335.

²³. Seyahatnâme, I, 273.

Eyüp’ün kısa bir sürede İstanbul ile bütünleştiğini göstermektedir.²¹

Osmanlı döneminde bir ziyaretgâh olmanın yanı sıra turistik bir merkezin fonksiyonlarını da kazanan, ölümle hayatın iç içe yaşandığı Eyüp’te birtakım sosyal kurumların yanında oyuncak ve cam sanayi de gelişmişti. Bizans döneminde olduğu gibi şehrin süt ihtiyacını sağlamayı sürdüren ve kaymağı çok meşhur olan ve İstanbul’daki en güzel beyaz-has ekmeğin pişirildiği fırının yer aldığı Eyüp çarşısındaki yoğurtçu, kaymakçı ve kebabçı dükkânları tarihin her döneminde ilgi görmüştür.²² Evliyâ Çelebi yoğurt ve kaymağın leziz olmasıyla Eyüp Sultan arasında ilgi kurmakta ve şunları söylemektedir: “Kârhâne 500, ne-ferât

1600, bu tâ’ife Eyyûb’da yüz aded kârhâne i mü-nakkaşlardır kim ıydeynin üçüncü günlerinde niçe bin âdem cem’ olup yoğurd ve kaymak tenâ-vül ederler. Bu leziz yoğurd meğer Bingöl yay-la-sında ola, gayet lezizdir. Ba’zı cânlar Eyyûb Sul-tân’ın kerâmetiyle leziz olmuşdur, derler. Zîrâ anın şehrinde hâsıl olur.”²³

Türk kültür anlayışı, cemiyet hayatında rol oynayan âlim, mutasavvıf ve devlet adamlarına ait kabirlerin sıradan bir mezar olarak kaybolmaması için üzerlerine türbe ve kümbet yaparak temsil ettikleri kültürün gelecek nesillere taşınmasını ilke edinmiştir. Sadece mimarî ve sanat tarihi bakımından önemli olmayan, aynı zamanda vatan topraklarının tapu senetleri olan ve maddî bünyelerinde manevî misyonları olan bu yapıların İstanbul’da en yoğun olarak bir araya geldiği mekân Eyüp ilçesidir. Bundan dolayı fetihten sonra gerçekleştirilen inşa ve iskân faaliyetlerinden kısa bir sürede Osmanlı başkentinin önemli parçalarından birisi hâline gelen Eyüp’ün hem maddî hem de manevî olarak bir cazibe merkezi haline gelmesini sağlayan unsurlarından birisi de türbe ve mezarlıklar olmuştur. Hayatlarını Eyüp Sultan Türbesi’ne yakın yerlere yerleşerek veya sıkça ziyaret ederek geçiren İstanbullular, vefat ettikten sonra da ona yakın bir yere gömülmeyi arzu etmişler ve İstanbul kültüründe Fatih Camii’nde cemaat namazı kılınarak Eyüp Sultan Türbesi civarına defnedilmek âdet olmuştur.

Hız. Peygamber’in nurunu İstanbul’a getiren ve Alemdâr-ı Resûlullah olan Eyüp Sultan’ın kıyamet gününde bayrağı altında toplanılacağına dair inancın da tesiriyle Osmanlı bürokrasinin seçkinleri sadece türbelerini yaptırmakla kalmamış, kurdukları müessese ve kuruluşlar, meydana getirdikleri vakıflar vasıtasıyla kalıcı eserler bırakmış, en değerli sanat ve kültür eserlerinin

Eyüp ve çevresinde toplanmasını temin etmişlerdir. Eyüp Sultan Külliyesi başta olmak üzere Eyüp'teki dinî ve eğitim kurumlarında daha iyi hizmet verilebilmesi için ve Eyüp'ün manevî havasının daha iyi hissedilebilmesi için İstanbul içinde ve çevresindeki pek çok mülkten başka Rumeli ve Anadolu'da pek çok köy vakfedilmiştir. Vakıflar, bir taraftan Eyüp'teki içtimâî hayatın derinliğinin yanında müessese ve kuruluşlardaki hizmet ve vazifeli çeşitliliğine işaret ederken, diğer taraftan da Rumeli ve Anadolu'da vakfedilen köylerin Eyüp Sultan'dan haberdar olmalarını sağlayan bir misyonu üstlenmişlerdir.

Padişah, hanedan ve saray mensuplarının yanında, devlet ricalinin, ileri gelen ulemanın ve tarikat ehlinin ilgi odağı olan Eyüp Sultan Türbesi, devamlı olarak tamir edilmiş, yenilenmiş, ilave binalarla ve kıymetli hediyelerle zenginleştirilmiş, hem yaşarken hem de öldükten sonra bir çekim merkezi hâline getirilmiştir.²⁴ Yahya Kemal Beyatlı bu hususu şöyle dile getirmektedir: "Fetihten sonra sahâbî Hâlid'in kabri etrafına ilk şehitler gömüldüler. Akşemseddin'le fetih askerlerinin, muhasara günlerinde gözlerine görünen sahâbî Hâlid bir bir timsâl iken toprakta bir makam oldu, o makam bir şehitlik oldu, o şehitlik bir ölüm şehri oldu, ölüm şehri Avrupa toprağında, İslâm cennetinin, yeşil ve rûhanî bir bahçesi oldu. Fetihten beri, yumuşak Türk söyleyişle 'Eyüp' dediğimiz bu cennet bahçesine, en büyük sadrazamlardan en fakir mü'minlere kadar kabile kafile ruhlar girdiler."²⁵ Yahya Kemal'in bu sözleri adeta Taşlıcalı Yahyâ'nın Hz. Hâlid'in türbesinin önemi ile kutsiyetine dair şu beytinin bir açıklaması gibidir:

"Ziyâretgâh-ı ümmetdür riyâzı ravzasıdâ'im
Kapusu Kâ'be gibi rahmet-i insanâ maksemdür."²⁶

Eyüp Sultan Türbesi başta olmak üzere her biri mimarisi, dekorasyon ve hüsnühat kitabeleriyle birer sanat âbidesi olarak türbeleştirilen kabirler mezarlıkların mütemmim cüzüdür. Mimar Sinan başta olmak üzere Osmanlı mimarbaşılarının yeteneklerini gösterdikleri bu türbelerin sakinleri arasında Sultan Mehmed Reşâd, Sokullu Mehmed Paşa, Siyavuş Paşa, Pertev Paşa Feridun Paşa, Mihrişah Sultan, Âdile Sultan gibi önemli sultan ve hanım

sultanlarla devlet adamları yer almaktadır. Şeyhülislam Ürgüplü Mustafa Hayri Efendi, Sultan Reşâd'ın sağlığında türbesini Eyüp Sultan civarına yaptırtmasını kendisine şöyle anlattığını haber vermektedir:

"Eski hakan zamanındaydı. Bir gece rüyamda Eyüp'te bulundum. Musalla'da bir cenaze yanında bulunan bizim ağalardan Şemseddin Ağa'ya, 'Bu cenaze kimdir?' diye sordum. 'Dilara'dır' diye cevap verdi. Bizim Sâbit'in bir hemşiresi vardı. O zaman hastaydı. İsmi de (Dilara) idi. Cenaze namazını kıldıktan sonra ben Hz. Hâlid'in türbesine doğru gittim. Penceresine yaklaşarak türbedarı elimle işaret edip çağırdım. Türbedar içeriden pencereye geldi. Dedim ki: 'Ben kendime bu civarda bir türbe yaptırmak

²⁴ Evliyâ Çelebi, I, 194.

²⁵ Yahya Kemal, s. 131-132.

²⁶ Halil İbrahim Yakar, s. 39.

²⁷ Şeyhülislam Ürgüplü Mustafa Hayri Efendi'nin Meşrutiyet, Büyük Harp ve Mütareke Günlükleri (1909-1922) (haz. Ali Suat Ürgüplü), İstanbul 2015, s. 375-376.

²⁸ Evliyâ Çelebi, I, 195-196.

²⁹ Evliyâ Çelebi, I, 193, 205, 234, 283.

³⁰ Yahya Kemal bir ramazan akşamında Sokullu Mehmed Paşa'nın türbesinin önünden geçerken şunları kaydediyor: "Eyüp'ün gecesi uhrevî bir âlemmiş. Yol üstünde Sokullu türbesinin pencerelerinden baktık. Avrupa'nın göbeği sayılan bir toprakta, Hristiyan doğduktan sonra, İstanbul'da dünyanın en büyük saltanatını idare ederken Müslüman olarak şehit düşen bu büyük insan, bütün hânedânıyla bu ışıklı türbede istirahat ediyor; kendi tabutundan; kapıya kadar boy-boy giden erkek ve kadın tabutları, Kâbe'ye müteveccih yatıyorlar, pencereden bakarken önümde bir terâvîh kılınıyor sandım." *Aziz İstanbul*, s. 157.

³¹ Yahya Kemal, s. 132.

³² Halil İbrahim Yakar, s. 43.

istiyorum. Acaba Hz. Hâlid beni misafir kabul eder mi?' Türbedar, 'Hz. Hâlid buradadır kendisine sorayım,' dedi, döndü. Türbe içinde beyaz ve uzun sakallı vecih bir zat oturmakta olduğunu gördüm. Onunla konuştuktan sonra tekrar pencereye gelip bana, 'Hz. Hâlid seni kabul ediyor ve sizin saltanata nail olacağınızı söylüyor. O vakit burada bir türbe yaptırın, diyor,' dedi. Uyandım. Bir müddet sonra Şemseddin Ağa geldi. Oda kapısından girince daha hiçbir şey söylemeden ben kendisine, '(Dilara) vefat etti mi?' diye sordum. 'Evet, efendim vefat etti. Onu haber vermeye geldim. Hz. Hâlid civarına defnetmek arzu ediyorlar,' dedi. Yıkıp kefenlenmesi için bir miktar para verdim defnolundu."²⁷

Eyüp Sultan Camii'nin etrafı, Camii Kebir hazîresi merkez olmak üzere, vezir türbelerinin yanı sıra kütüphane, dârü'l hadis, sıbyan mektebi gibi çeşitli vakıf müesseseleriyle, bir sanat ve fikir akademisi fonksiyonu gören tekkeler ve bunların hazîreleriyle şenlenmiştir. Şeyhülislâm Ebussuud Efendi, Eyüp Sultan Türbesi yakınında inşa ettirdiği sıbyan mektebinin hazîresine, bir diğer Şeyhülislam Hoca Sa'deddin Efendi de türbe yakınlarına yaptırdığı dârü'l kurrânın hazîresine defnedilmişti.²⁸

Eyüp Sultan'a yakın olmak arzusu bölgede Camii Kebir hazîresi ile Kırk Merdiven, İmarek ve Gümüşsüyü gibi kırsımlardan meydana gelen, bunlara sonraları Bahariye'nin de dâhil edildiği İstanbul'un ilk ve en büyük Müslüman mezarlığını ortaya çıkarmış ve fetihten itibaren günümüze

kadar cemiyetin her kesiminden insanın ebedî istirahatgâhı olmuştur. Bu çerçevede Gümüşsuyu Mezarlığı dâhilinde on üç adet aile sofası, Kaşgari tekke ve hazîresi, İdris köşkü mevkiinde Çolak Şeyh Hasan Efendi Tekkesi ile Karyağdı Bektaşî tekke ve hazîresi ortaya çıkmıştır.²⁹

Devlet ricali dışında meşhur astronomi bilgini Ali Kuşçu, Sultan Fatih'in sakası Mustafa Ağa, Ebû Eyyûb el-Ensârî'nin ilk türbedarı Yusuf Baba'dan başlayarak Necip Fazıl Kısakürek'e kadar pek çok önemli şahsiyeti misafir eden Eyüp Mezarlığı, bir anlamda fetihten günümüze İstanbul tarihinin canlı şahidi gibidir. Hat sanatı ve mezarlık mimarisi yönünden fevkalâde önemli olan ve adeta bir açık hava müzesini andıran Eyüp Mezarlığı, Barok üslûbun ağırlığını hissettirdiği İmarek hazîresi hariç diğer mezarlık bölgelerinin tamamında Osmanlı klasik mezar taşı çeşitlerinin bütün örneklerini bünyesinde barındırmaktadır. Osmanlı cemiyetinin ölüm karşısındaki duyguları ile insanların meşrep ve mesleklerini gösteren, tarih ve sanat tarihi bakımından büyük önem taşıyan bu mezar taşları, kitabeleriyle birlikte Osmanlı sosyal hayatının bütün unsurlarını mezc eden birer şaheserdir. Bosna'da doğup, Cezayir'de kadılık yapıp, İstanbul'da vefat eden, aralarda türbeler ve aile sofaları ile huzurlu bir çevre oluşmuş ve Osmanlı coğrafyasının bütün unsurlarını adeta bünyesinde toplamıştır.³⁰

"Fetih rüyasının toprakta mücessem bir devamı olan"³¹ Eyüp Sultan'ın Türk kültüründe insanları birleştiren yegâne öğelerden birisi olduğunu, Hz. Hâlid'in türbesini denize ziyarete gelenleri de nehre benzeten Taşlıcalı Yahyâ şöyle dile getirmektedir:

"Muhit-i bahr-i vahdettür dili var her vilâyetden Akıtdı kendüye enhâr-veş efrâd-ı insân".³²

BİBLİYOGRAFYA*

Evliyâ Çelebi, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi I. Kitap* (haz. Y. Dağlı v.dğr.), İstanbul 1996-2003.

Ekrem Hakkı Ayverdi, *Fâtih Devri Mimarisi*, İstanbul 1953.

Semavi Eyice, "Eyüpsultan Semtinde Tarih ve Sanat Tarihi", 8-10 Mayıs 1998 II. Eyüp Sultan Sempozyumu Tebliğler, İstanbul 2009.

a. mlf., "Eyüp Sırtlarından Görülen İstanbul", 12-14 Mayıs 2006 X. Eyüp Sultan Sempozyumu Tebliğler, İstanbul 2009.

Halil İnalcık, "Eyüp Projesi", *Eyüp: Dün, Bugün: Sempozyum 11-12 Aralık 1993* (ed. Tülay Artan), İstanbul 1994.

Sadettin Ökten, "Bir Semtin Kimliği Üzerine: Eyüp Sultan", 28-30 Mayıs 1999 III. Eyüp Sultan Sempozyumu Tebliğler, İstanbul 2000.

Mehmet Mermi Haskan, *Eyüp Tarihi*, I-II, İstanbul 1993.

a. mlf., *Eyüplü Meşhurlar*, I-II, İstanbul 2004;

H. Cemal Ögüt, *Eyyûb Sultan Hz. Hâlid Ebû Eyyûb el-Ensârî*, İstanbul 2012.

Ali İhsan Yurt, *Akşemseddin [1390-1459] Hayatı-Eserleri* (haz. Mustafa S. Kaçalin), İstanbul 1994.

İsmail L. Çakan, *Eyüp Sultan Hazretleri'nden Kırk Hadis*, İstanbul 2004.

Selçuk Seçkin, "Fatih Dönemi Mescit Merkezli Eyüp Mahalleleri" 10-12 Mayıs 2003 VI. Eyüp Sultan Sempozyumu Tebliğler, İstanbul 2003.

Gönül Cantay, "Eyüp Sultan'da Osmanlı Dönemi Yapılaşması", 12-14 Mayıs 2006 X. Eyüp Sultan Sempozyumu Tebliğler, İstanbul 2009.

Ömer Faruk Harman, "Tübbâ", *DİA*, XII, 455-456.

Mustafa S. Küçükbaş, "İlk Müslümanların İstanbul Seferleri ve Eyüp Sultan", *Düştün Fethe İstanbul* (ed. Coşkun Yılmaz), İstanbul 2015.

Necdet İşli, "Eyüp Mezarlığı", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 1995, XII, 7-8.

Nursel Uyaniker, *Eyüp Sultan Türbesi Etrafında Teşekkül Eden Efsanelerin Tesbiti ve İncelenmesi* (Doktora Tezi 2011), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

* Bibliyografyada istifade edilen ve dipnotlarda yer almayan çalışmalar zikredilmiştir.

